

Životné prostredie

revue pre teóriu a tvorbu životného prostredia

Roč. XXXIV

1/2000

Obsah

P. Gajdoš: Marginálne územia – závažný problém sociálno-priestorového vývoja Slovenska	5
E. Cudlínová, J. Těšitel: Marginální oblasti – indikátory trvale udržiteľného rozvoje	10
P. Spišiak: Poľnohospodárstvo v marginálnych oblastiach Slovenska	15
D. Kušová, M. Bartoš: Krajina v česko-rakouském pohraničí deset let po pádu železné opony	20
V. Slavík: Pohraničný región Skalica a cezhraničná spolupráca	25
P. Urban: Vydra riečna v cezhraničnej oblasti stredného toku rieky Ipeľ	30
J. Drdoš: Trendy v krajinskej ekológii	35
P. Kubíček, J. Drápala: Využití matematicko-fyzikálních metod při likvidaci tepelně aktivních odvalů se zvýšenou radioaktivitou	38
M. Mikšík: Železničné koľajové lôžko a životné prostredie	42
Tribúna	
R. Trnka: Ochrana prírody v pohraničných regiónoch	45
Kontakty	
M. Hrabánková: Některé možnosti využívání předstupní pomoci z fondů EU	47
Aktuality	
V. Vojtková: Prestavba, plán mesta, vojnový cintorín	3
V. Rosová: Perspektíva pre trvalo udržateľný turizmus na Slovensku	49

Marginálne územia

Marginálny znamená okrajový. Ak uvažujeme o konkrétnom území a ľuďoch, ktorí v ňom žijú, môže byť marginálne z rôznych pohľadov. Na okraji (hranici štátu), ale i na okraji záujmu spoločnosti. Pôvodne sme sa chceli zamerať len na územia pri hraniciach ČR a SR, teda na pohraničné regióny. Ukázalo sa však, že marginalita územia je problematika oveľa širšia. Nie je to problematika nová, dlhodobejšie sa ťahne dejinami spoločnosti i vývoja osídlenia. V každej historickej etape sa menili jej súvislosti, prejavy, územný rozsah i ekonomický, sociálny, sociálno-kultúrny a civilizačný obsah. Možno ju chápať i v zmysle periférnej priestorovej pozície územia či sídla. Marginalita zahŕňa spektrum problémov, od ekonomických a geografických cez kultúrne, sociálne a historické až po politické.

Výraznejšie sa problém marginality opäť objavuje na Slovensku i v ČR v súvislosti s transformáciou spoločnosti po r. 1989. Zväčšuje sa počet marginálnych území, narastajú ich ekonomické a sociálne problémy, vzrastajú ekonomické náklady na ich riešenie.

Ale na druhej strane, niektorým bývalým marginálnym územiám pri štátnych hraniciach sa po páde železnej opony otvorili nové rozvojové možnosti. Rozvojové trendy sú však zväčša náhodné, pociťuje sa potreba koncepcijnejšieho riešenia. V súčasnosti nie je dopracovaná ani koncepcia regionálneho rozvoja, tobôž rozvoja marginálnych území.

Azda najvýraznejšie sa územná marginalita prejavuje v poľnohospodárskej výrobe. V minulosti bolo v ČR i SR poľnohospodárstvo lokalizované aj v oblastiach, ktoré nemali prirodzené predpoklady na túto výrobu. Na základe pôdnoekologických podmienok sa často tieto oblasti nazývajú okrajovými, marginálnymi. Na Slovensku predstavuje rozloha takýchto marginálnych oblastí skoro polovicu výmery poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

Marginálne územia nie sú len problémom Slovenska. V Európskej únii sa však nehovorí o marginálnych územiach, ale o znevýhodnených oblastiach (napr. z hľadiska poľnohospodárstva, nadmorskej výšky a pod.) a o nerovnomernom rozvoji regiónov. Trend vyrovnávania rozdielov vyplývajúcich z nerovnomerného rozvoja jednotlivých regiónov je jednou z priorit regionálnej politiky EU. Cieľom je trvalo udržateľný rozvoj marginálnych území.

Helena Ružičková, Jan Těšitel, Marta Ciranová

M. Chalupová: Európsky výmenný program	51
Z. Izakovičová, T. Hrnčiarová: Environmentálne aspekty hodnotenia urbanizovanej krajiny	52
P. Krasnec: Normotvorba a životné prostredie	52
Monotémy 33 ročníkov časopisu Životné prostredie	55

Recenzie

H. Kalivoda: Lietajúce drahokamy ..	53
M. Ružička: Svet vo fotografiách ...	54

Contents

P. Gajdoš: Marginal Regions – a Serious Problem of the Social-Spatial Development of Slovakia	5
E. Cudlínová, J. Těšitel: Indicators of the Spatial Dimension of Sustainable Development – Marginal Regions	10
P. Spišiak: Agriculture in Marginal Regions of Slovakia	15
D. Kušová, M. Bartoš: Czech-Austrian Borderland Ten Years after Downfall of Iron Curtain	20
V. Slavík: Boundary Region Skalica and Trans-boundary Co-operation	25
P. Urban: Otter in the Trans-boundary Region of the Ipeľ River Middle Flow	30
J. Drdoš: Trends in Landscape Ecology	35
P. Kubíček, J. Drápala: Application of Mathematical-Physical Methods for Liquidation of Thermal Active Dumps with Raised Radioactivity	38
M. Mikšík: Railway Bed and the Environment	42

Tribune

R. Trnka: Nature Protection in the Border Regions	45
--	----

Contacts

M. Hrabánková: Some Possibilities of Making Use the EU Assistance Funds	47
--	----

Marginal Regions

“Marginal” means also “peripheral”. When considering the particular territory and its inhabitants, the marginality can be considered from the different viewpoints - on the state border as well as on the margin of the state (society) interest. Originally we wanted to focus only to the border regions in the Czech and Slovak Republics. It appeared that the marginality is much broader problem than thought before. The marginality is of the same age as the history of human society and development of its settlements. In each of the historical epochs its continuity, manifestation and territorial extent have been changed as well as its economic, social, cultural and civilisation content. The marginality can be considered also as the spatial position of a territory or settlement on a periphery. It implies spectrum of problems from economic and geographical up to cultural, social, historical and political.

In the Czech and Slovak Republics the problem of marginality appears markedly again in the period of the society transformation after the year 1989. The number of marginal regions increases, as well as economic and social problems and expenses spent to their solution.

On the other hand some of the former marginal territories are facing the new developmental stimuli after the fall of the iron curtain. But the developmental trends are mostly incidental, the application of conceptual measures is needed. At present the conception of regional development is still not worked out, not even that of the development of marginal regions.

Maybe the territorial marginality is the most markedly manifested in the agricultural production. In the past the agriculture was localised also in the areas of unfavourable natural conditions. These areas are called marginal (peripheral) also on a base of soil-ecological conditions. In Slovakia the extent of these regions represents almost half of the agricultural land.

The marginal regions are not only the problem of Slovakia. In the European Union these areas are usually denoted as less favoured (e.g. from the aspect of agricultural production) and they say about the unbalanced development of regions. The trend to balance differences resulting from the uneven development of individual regions is one of the priorities of the EU regional policy aiming to reach sustainable development of marginal regions.

Helena Ružičková, Jan Těšitel, Marta Ciranová

Recent News

V. Vojtková: Reconstruction, City Plan, Military Cemetery	3
V. Rosová: Perspective for Sustainable Tourism in Slovakia	49
M. Chalupová: European Exchange Programme	51
Z. Izakovičová, T. Hrnčiarová: Environmental Aspects of the Assessment of Urbanised Landscape ..	52

P. Krasnec: Creation of Standards and the Environment	52
Themes of the 33 rd volume of the journal “Životné prostredie” ...	55

Reviews

H. Kalivoda: Flying Jewels	53
M. Ružička: World in the Photographs	54